

Szláv nyelvű szótárírás Magyarországon a kezdettől 1945-ig¹

KOVÁCS ZOLTÁN

Az alábbiakban arra teszek kísérletet, hogy a kezdetektől fogva bemutassam és összefoglaljam a magyarországi szláv nyelvű szótárírás eredményeit.²

A szláv—magyar lexikográfia a többnyelvű szótárak korszakában, a XVI—XVIII. században jött létre. Az első olyan több nyelvű szótár, melyben a szláv szavakkal együtt magyar megfelelőik is megtalálhatók, a Krakkóban 1531-ben napvilágot látott *Dictionarius latine, germanice, polonice et ungarice* című munka volt.³ A XVI—XVIII. század folyamán számos több nyelvű szótár jelent meg, mely a szláv (cseh, lengyel, horvát és szlovák) szavakkal együtt tartalmazta a magyar szómegfeleléseket is. Az előbb említetten kívül ezek a következők voltak: *Vrancsics, F.*: *Latin—olasz—német—horvát—magyar szótára* (Velence, 1595.), *Lodecker, P.*: *Latin—olasz—horvát—cseh—lengyel—német—magyar szótára* (Prága, 1605.), *Jambresics, A.*: *Latin—horvát—német—magyar szótára* (Zágráb, 1742.) stb.⁴ Hozzájuk hasonló több nyelvű szótárt Magyarországon is adtak ki és készítették. Ez utóbbi esetben azokra gondolunk, melyek kéziratban maradtak. E szótárak lényegében véve a magyar—szláv etimológiai kutatások első kísérletei voltak, s a magyarországi szlavisztika első korszakára jellemzőek.⁵

Az első több nyelvű szótár, melyben az orosz szavakkal együtt a magyar szómegfeleléseket is megtaláljuk, *Pallasz*: *Szravnitel'nie szlovari vszeh jazükov i narecsij, szobrannüh desznicej vüszocsajsej oszobi (t. e. imperatrici Ekaterini)* című munka volt, amit Peterburgban a XVIII. század végén adtak ki.

Az orosz—magyar lexikográfia történetében az első kétnyelvű, tudományos értékű munka *Mitrák Sándor*: *Orosz—magyar szótára* volt. A szótár a szerző kiadásában jelent meg 1881-ben. Ezt a szótárt már használták az orosz nyelv és irodalom iránt érdeklődő magyar írók és nyelvészek. Rajtuk kívül mások azonban, sajnos, nem nagyon ismerhették, mert kis példányszáma miatt alig jutott el a közönséghez. *Mitrák* orosz—magyar szótárát használta fordításaihoz például *Szabó Endre*. „Nem szabad megfeledkeznünk arról sem, hogy Szabó Endrének a maga idejében igen hasznos, de korántsem kifogástalan *Mitrák*-szótár állott csak rendelkezésére, s több esetben megállapíthatjuk, hogy éppen ez a szótár volt Szabó tévedéseinek forrása. Természetesen nem háríthatjuk az összes hibákért a szótárra a felelősséget. Szép számmal találunk olyan mondatokat is, amelyekbe éppen azért csúszott hiba, mert Szabó nem nézte meg a szótárát, vagy felületesen olvasta a szöveget.”⁶ E néhány méltató és elmarasztaló soron kívül idehaza ez ideig senki sem végezte el a *Mitrák*-szótár alapos, tudományos elemzését. (Tudo-

másunk szerint *Baleczky* Emil foglalkozik e szótárban fellelhető tájnyelvi anyag kritikai feldolgozásával. Jelen sorok íróját már régóta foglalkoztatja a szótár ismertetésének gondolata, s reméli, hogy egyszer el is készítheti azt.) Az idő múlásával, a társadalmi, politikai, technikai és kulturális fejlődés és változások következtében ma már ez a szótár is elavult. Ennek ellenére azonban hozzáértő kezek haszonnal lapozgathatják. *Mitrák* Sándor másik nagyszabású munkája, magyar— orosz szótára, csak a szerző halála után jelent meg, 1922-ben.

A hazai szláv nyelvű lexikográfia történetében *Mitrák*on kívül jelentős, kiemelkedő helyet foglal el *Bernolák* Antal és *Jancsovics* István. A kisszótárak szerzői közül *Csánk* Béla, *Csopey* László, *Derzsavin*, L., *Honti* Rezső, *Boér* György, *Marcal* János, *Strypski* Hiador, *Szabliński*, W., *Mányik* Pál, *Loos* József, *Pechány* Adolf, *Láng* Mihály, *Brancsits* Blagoje, *Derra* György, *Petrovics* P. Dusán, *Hoffmann* Mátyás, *Szana* Sándor, *Polácsy* János, *Margitay* József, *Spicer* Mór, *Margalits* Ede, *Flaszár* János neve érdemel elsősorban említést. Az általuk készített, illetve szerkesztett szótárak két- vagy több nyelvű általános szótárak voltak. Számuk kb. 55—60-ra tehető.

A Magyar Tudományos Akadémia már abban az időben is támogatta a szótárírást, a szótárírókat. Az Akadémia megjutalmazta *Csopey* László: *Rutén—magyar szótárát*, s szintén az Akadémia anyagi támogatásával készült *Brancsits* Blagoje—*Derra* György: *Magyar—szerb szótára*. A neves szlavista, *Asbóth* Oszkár, szóval és tettel támogatta *Spicer* Mór: *Magyar—horvát és horvát—magyar szótárának* a létrejöttét.

A tárgyalt időszakban — itt elsősorban az orosz nyelvre gondolok — kis terjedelmű zsebszótárak, szótárak (esetleg mindkét nyelvi változatban), társalgók, orosz nyelvi tankönyvek kis szótárakkal, kis tematikus szójegyzékek, szójegyzékek láttak napvilágot.⁷ Volt közöttük olyan, főképpen az 1940-es években jelentek között, amelyik több kiadást ért meg. Nem mindegyik szótárkiadványban volt tisztázva a szótár műfaja, jellege: betűrendes szójegyzék, nyelvtan, közhasznú kifejezések, szólások keveredtek többnyire az anyagban. A megjelent szótárak szerzői a szótározandó anyagot — saját kifejezésükkel élve — a mindennapi használatra, a „közhasználat” szempontjából igyekeztek kiválogatni. Minden szláv nyelv képviselve van az 1945 előtt kiadott szótárak között, kivéve a bolgárt és az ukránt. A szakszótárak iránt úgy látszik ekkortájt még nem mutatkozott olyan nagy igény, s talán ezzel is magyarázható, hogy mindössze kb. 15—20-ra tehető a számuk. Az általános szótárak számát tekintve az orosz, tót (szlovák), horvát, szerb nyelvű szótárak szerzői járnak az élen.

Az összegyűjtött anyagot I. köznyelvi (általános) szótárak és II. szakszótárak szerint csoportosítottam. A két csoporton belül a megjelenés időrendjét (azonos év esetén a betűrendet) vettem figyelembe. A szótárak ilyen felsorolása nem jelent értékelési sorrendet. A bibliográfiában szereplő szótárak minden kiadását igyekeztem megadni. A bibliográfiai adatok után zárójelben feltüntettem, hogy milyen (nagy-, kézi- vagy kisszótárral stb.) van dolgunk. A szótárakkal foglalkozó esetleges ismertetések felderítése leküzdhetetlen nehézségekbe ütközött, s ezért arról le kellett mondanom.

I. Köznyelvi (általános) szótárak

A szótárakat az alábbi, nyelvek szerinti csoportosításban közlöm:

1. Orosz—magyar és magyar—orosz szótárak
2. Rutén—magyar és magyar—rutén szótárak
3. Lengyel—magyar és magyar—lengyel szótárak
4. Cseh—magyar és magyar—cseh szótárak
5. Szlovák—magyar és magyar—szlovák szótárak
6. Horvát—magyar és magyar—horvát szótárak
7. Szerb—magyar és magyar—szerb szótárak
8. Vend—magyar és magyar—vend szótárak
9. Bolgár—magyar és magyar—bolgár szótárak
10. Ukrán—magyar és magyar—ukrán szótárak

Orosz—magyar és magyar—orosz szótárak

Mitrák Sándor: Orosz—magyar szótár. Russzsko-madjarszkij szlovar'. Ungvár, 1881—(1884). A szerző kiadása. VII, 854 l. (Nagyszótár).

Magyar—orosz zsebszótár. — Karmannüj vengerszko-russzskij szlovar'. Budapest, (1914), Lingua. 184,6 l. (Kisszótár). (Borítékéim: Lingua liliput szótárak.) (Lingua zsebszótárak.)

Magyar—orosz zsebszótár. A legfontosabb szavak összeválogatásával. (Schenk gyakorlati zsebszótárjai.) Budapest, 1917, 1920.

(Mitrák Sándor: Magyar—orosz szótár. Uzsgorod, 1922. 1020 l. (Nagyszótár).)

Csánk Béla: Orosz—magyar hasonlósági szótár. Beregszász, (1940), Haladás. 168 l. (Kisszótár). Ua. 2., jav. és bőv. kiad. Beregszász, (1941), Haladás. 180 l. (Kisszótár).

Magyar—orosz zsebszótár. 2. kiad. Budapest, 1941, Lingua. 64 l. (Kisszótár).

Szergenyi Pál: Magyar—orosz zsebtolmács. Nélkülözhetetlen orosz szavak és mondatok jegyzéke, kiejtés szerint. Budapest, 1941. 8 l. (Szójegyzék).

Zvezda, A. H.: Szótár 4 nyelven. — Szótár. — Vocabular. — Wörterbuch. — Szlovar'. — Magyar. — Román. — Német. — Orosz. Nagyvárad, 1941. 55 l. (Tematikus szójegyzék).

Magyar—orosz zsebszótár. A legfontosabb szavak összeválogatásával. Az orosz szavak kiejtésének magyar (latin) betűkkel való átírásával. Melléklet: Az új orosz helyesírás. 3. kiad. (Új nyomás). Budapest, (1942). 64 l. (Kisszótár). Ua. 4. kiad. (Új nyomás). Budapest, (1942). (Kisszótár). (Lingua gyakorlati zsebszótárak.)

Magyar—orosz zsebszótár. A legfontosabb szavak összeválogatásával. Az orosz szavak kiejtésének magyar (latin) betűkkel való átírásával. Melléklet: Az új orosz helyesírás. 3. kiad. (Új nyomás). Budapest, (1942). 190 l. (Kisszótár). (Lingua liliput szótárak.) Ua. 4. kiad. (Új lenyomat. Budapest, (1943).

Derzsavin, L.: Orosz—magyar szótár. (Magyar—orosz szótár.) Az új orosz helyesírás szerint. A kiejtés megjelölésével, ragozásmintákkal. Budapest, (1943), Aczél. 1—2. köt. 282,2 l. (Kisszótár).

Honti Rezső: Az orosz és magyar nyelv zsebszótára. Magyar—orosz rész. Az új orosz helyesírás szerint. A mindennapi élet, az ipar és kereskedelem, a katonaság legfontosabb szavaiból, kül. figyelemmel a két nyelv szólásmódjaira.

Karmannüj szlovar' ruszszkogo i vengerszkogo. Vengerszko-ruszszkaja csaszt'. Budapest, (1943), Cserépfalvi. 279 l. (Kisszótár).

Hogy mondjuk oroszul? Magyar—orosz beszélgetések szótárral. 2. kiad. Szeged, 1944. 156 l. (Kisszótár). (Borítékcím: *Magyar—orosz szótár és társalgó.*)

Magyar—orosz szójegyzék a kiejtés megjelölésével. Békéscsaba, (1944). 58 l. (Kisszótár).

Chanát Sándor: Ezer orosz szó. A leggyakoribb szavak a kiejtés megjelölésével. Budapest, (1944?). 48 l. (Kisszótár).

Namányi Géza: Magyar—orosz szótár, nyelvtan, kifejezések. Miskolc, (194?). 64 l. (Kisszótár).

Rutén—magyar szótár

Csopey László: Rusz'ko-madjarszkij szlovar'. Rutén—magyar szótár. Budapest, 1883. XLVI, 446 l. (Kisszótár).

Lengyel—magyar és magyar—lengyel szótárak

(*Strypski* Hiador): *A legszükségesebb magyar szavak szótára lengyelek részére, kiejtéssel. Słowniczek najniezbędniejszych słów węgierskich dla Polaków, z wymową.* Budapest, (1939). 63 l. (Kisszótár).

Szabliński, W.: Słownik węgiersko-polski. Magyar—lengyel szótár. A szerző kiadása. Debrecen, 1940. 268 l. (Kisszótár). (Ez a szótár három év alatt állítólag három kiadást ért meg. Erre vonatkozóan lásd *Szabó D.* cikkét.)

Kurdybowicz Julian: Lengyel—magyar szótár. Budapest—Pilisvörösvár (?), 1942. (Sokszorosított kisszótár).

Boér György—Marcal János: Lengyel—magyar szótár. Polsko-węgierski słownik. Békéscsaba, 1942. 310 l. (Kisszótár). Ua. 2. kiad. Békéscsaba, 1957.

(*Klafaczyński* Walerian): *Lengyel—magyar szótár.* — Ezt a részben már kiszedett szótárt Magyarországnak a németek által való megszállása (1944) miatt nem nyomtatták ki, és a vele kapcsolatos munkákat később sem folytatták. — A kisszótár és a kéziszótár között átmenetet képez.)

Cseh—magyar és magyar—cseh szótárak

Bernolák (Antal) Antonius: Slowár slowenski česko-latinsko-ňemecko-uherski: seu lexicon slavicum bohemico-latino-germanico-ungaricum. Tom 1—6. Budae, 1825—1827. 4446, 856 l. (Nagyszótár).

Magyar—szlovák—cseh kézi szótár. 1. Magyar—szlovák—cseh szótár a szlovák szavaktól eltérő cseh szavak és kifejezések feltüntetésével. Budapest, 1943. *Lingua.* 166 l. (Kisszótár). (*Lingua liliput zsebszótárak.*)

(*Mányik Pál*): *Magyar—szlovák—cseh és szlovák—cseh—magyar kéziszótár.* 1. r. *Magyar—szlovák—cseh szótár.* 2. r. *Szlovák—cseh—magyar szótár.* Budapest, (192 ?), *Lingua—Schenk.* 78,56 l. (Kisszótár). (*Schenk kéziszótárak.*) (Borítófedélen: *Schenk zsebszótára.*)

Szlovák—magyar és magyar—szlovák szótárak

Bernoldák (Antal) Antonius: *Slowár slowenski česko-latinsko-německo-uherski: seu lexicon slavicum bohémico-latino-germanico-ungaricum*. Tom 1—6. Budaë, 1825—1827. 4446, 856 l. (Nagyszótár).

Jancsovics István: *Új szláv—magyar és magyar—szláv szótár. Novi slovensko—mad'arski a mad'arsko-slovenski slovník*. 1—2. köt. Szarvas, 1848, Szerző. (Kéziszótár).

Jancsovics István: *Új kimerítő szláv—magyar és magyar—szláv szótár. Novi obširni mad'arsko-slovenski a slovensko-mad'arski slovník*. I—II. Pozsony, 1863. (Kéziszótár).

Loos József: *A magyar, német és tót nyelv szótára*. I. *Magyar—német—tót* rész. Pest, 1869. 790 l. (Kéziszótár).

Loos József: *A német, magyar és tót nyelv szótára*. II. *Német—magyar—tót* rész. Pest, 1870. 650 l. (Kéziszótár).

Loos József: *A tót, magyar és német nyelv szótára*. III. *Tót—magyar—német* rész. Pest, 1871. 652 l. (Kéziszótár).

Kucsera Ignác: *Legszükségesebb magyar, tót és német szavak gyűjteménye*. Pest, 1848. 2. kiad. Komárom, 1864. 117 l. 4. kiad. Nyitra, 1883. (Kisszótár).

Horváth József: *Kis tót, magyar és német szótár*. Pozsony, 1878. 2., átd. és bőv. kiad. év nélkül, 73 l., 3., átd. és bőv. kiad. 1904. 80 l. 4. kiad. 1904. 80 l. (Kisszótár).

Láng Mihály: *Magyar—tót szótár a Nyelvgyakorlóhoz*. Budapest, 1887. (Kisszótár).

Loos József: *Slovník slovenský a mad'arský. Tót és magyar szótár*. — nyomán szerk. Pechány Adolf. Budapest, (1906). 1—2. köt. (Kéziszótár).

Pechány Adolf: *Szlovák—magyar szótár Loos József nyomán*. 1. r. *Szlovák—magyar szótár*. 2. r. *Magyar—tót szótár*. Budapest, (1919 ?). (Kéziszótár).

Beneš László: *Magyar és tót zsebszótár*. I. rész *Magyar—tót* rész. (II. rész) *Tót—magyar* rész. (*Slovník slovenský mad'arský*. Pozsony, (1919). 44,52 l. (Kisszótár).

Szlovák—magyar (magyar—szlovák) szótár. Budapest, (1926 után). 146, 150 l. (Kisszótár). (*Franklin nyelvkönyvek*.)

(Mányik Pál): *Magyar—szlovák—cseh és szlovák—cseh—magyar kézisótár*. I. r. *Magyar—szlovák—cseh szótár*. II. r. *Szlovák—cseh—magyar szótár*. Budapest, (192 ?), Lingua—Schenk. 78,56 l. (Kisszótár).

Magyar—szlovák—cseh kézi szótár. 1. *Magyar—szlovák—cseh szótár a szlovák szavaktól eltérő cseh szavak és kifejezések feltüntetésével*. Budapest, 1943, Lingua. 166 l. (Kisszótár). (*Lingua liliput zsebszótárak*.)

Horvát—magyar és magyar—horvát szótárak

Margítay József: *Rövid magyar—horvát és horvát—magyar zsebszótár iskola-és magánhasználatra*. 1. *Magyar—horvát* rész. — 2. *Hrvatsko-magyarski děl*. Nagyzsánizsa, 1887—1888. (Kisszótár).

Margítay József: *Magyar—horvát és horvát—magyar zsebszótár*. Segédkönyv a horvát és magyar nyelv megtanulására. Szerk. —. 2., bőv. kiad. Nagy-Kanizsa, 1901 (1908). XVIII, 254 l. (Kisszótár).

Spicer Mór: Magyar—horvát és horvát—magyar szótár. I. rész: Magyar—horvát. Budapest, 1893. 397 l. (A kisszótár és a kéziszótár határán van.) II. rész: Horvát—magyar. Budapest, 1893. 411 l. (A kisszótár és a kéziszótár határán van.)

Margalits Ede: Horvát—magyar és Magyar—horvát zsebszótár, tekintettel a két nyelv szólásaira. (1. r.) Horvát—magyar rész. (2.) Magyar—horvát rész. Budapest, 1898. XI, 145, 188 l. (Kisszótár). (Az Athenaeum zsebszótárai.)

Szana Sándor: Magyar—horvát—szerb és szerb—horvát—magyar zsebszótár a legfontosabb szavak összeválogatásával, különös tekintettel a mindennapi társalgási nyelvre. Budapest, (1921). 142 l. (Kisszótár). (Schenk gyakorlati zsebszótárak.) Ua. 2. kiad. Budapest, (1941), Lingua. (Lingua zsebszótárak.) 3. kiad. Budapest, (1942). (Lingua gyakorlati zsebszótárak.)

Szana Sándor: Magyar—horvát—szerb és horvát—szerb—magyar zsebszótár. Budapest, 1941. 189, 190 l. (Kisszótár).

Szerb—magyar és magyar—szerb szótárak

Láng Mihály: Magyar—szerb szótár a Nyelvgyakorlóhoz. Budapest, 1887. (Kisszótár).

Brančits Blagoje—Derra György: Magyar—szerb szótár. Újvidék, 1889. A szerzők kiadása. 657 l. (Kéziszótár).

(Brančić) Brančits Blagoje—Derra György: Szerb—magyar szótár. Szerk. ——. Újvidék, 1894. 543 l. (Kéziszótár).

Grčić Jovan: A magyar és szerb nyelv szótára. I. rész Újvidék, 1902. II. rész 1904. (Kisszótár).

Gyiszlóvics: Magyar—szerb szótár. Nagykikinda, 1916. (Kisszótár).

Petrovics P. Dusán: Magyar és szerb nyelv zsebszótára. Szabadka, 1919. 160 l. (Kisszótár).

Hoffmann Mátyás: Szerb—horvát—magyar szótár. Subotica—Szabadka, 1920. 264 l. (Kisszótár).

Szana Sándor: Magyar—horvát—szerb és szerb—horvát—magyar zsebszótár a legfontosabb szavak összeválogatásával, különös tekintettel a mindennapi társalgási nyelvre. Budapest, (1921). 142 l. (Kisszótár). (Schenk gyakorlati zsebszótárak.) Ua. 2. kiad. Budapest, (1941), Lingua (Lingua zsebszótárak.) 3. kiad. Budapest, (1942). (Lingua gyakorlati zsebszótárak.)

Szana Sándor: Magyar—horvát—szerb és horvát—szerb—magyar zsebszótár. Budapest, 1941. 189, 190 l. (Kisszótár).

Polácsy János: Szerb—magyar zsebszótár. Újvidék, 1941. 293,3 l. (Kisszótár).

Polácsy János: Magyar—szerb zsebszótár. Madjarsko-srpski džepni rečnik. Újvidék, 1941. 260 l. (Kisszótár).

Vend—magyar és magyar—vend szótárak

Fliszár János: Magyar—vend szótár. Vogrszki-vendiski (vogrszki-szlovénszki, sztári szlovénszki) récsnik. Budapest, 1922. 171 l. (Kisszótár). Ua. 2., átd. kiad. Budapest, (1942). 180 l.

Fliszár János: Vend—magyar szótár. Vendiski-vogrszki (vogrszko-szlovénszki, sztáro-szlovénszki) récsnik. Budapest, 1943. 191 l. (Kisszótár).

Bolgár—magyar és magyar—bolgár szótár

Nem találtam adatot.

Ukrán—magyar és magyar—ukrán szótár

Nem találtam adatot.

II. Szakszótárak

A szakszótárak iránt ebben az időszakban még nem jelentkezett olyan nagy igény, s részint ezzel is magyarázható, hogy a mezőgazdaság, az orvostudomány, a vasút, közlekedés, turisztika, a kereskedelem, a könyvtárügy, könyvészet, sport stb. fontos szakterülete nincs képviselve közöttük. A szakszótárakat — nem választva szét nyelvek szerint — az alábbi szakcsoportok szerint közlöm megjelenésük időrendjében:

1. Vallás
2. Oktatás, nevelés
3. Jog, közigazgatás
4. Földrajz
5. Katonáság (Katonai szaknyelv)
6. Műszaki tudományok
7. Posta (Postai szakkifejezések)

Vallás

(Radlinszky András) *Radlinsky Andreas: Szlovar' k'' pervomu tomu szobranija „Russzskih” propovedej”*. Wörterbuch zum ersten Bande der „Sammlung russischer Reden”. *Lexicon ad primum tomum Collectionis „russicorum sermorum”*. Buda, 1853. 93 l. (Kisszótár).

Kubek Emil: *Ószláv-, magyar-, ruthén- (orosz), német szótár a szentírás olvasásához*. Ungvár, (1907 ?) (Kisszótár).

Oktatás, nevelés

Rejtényi József: *Latin, magyar, német, szerb iskolai zsebszótár az algymnasium számára*. 1. r. Budapest, 1875. 176 l. (Kisszótár).

Rejtényi József: *Magyar, szerb, latin, német iskolai zsebszótár az algymnasium számára*. 2. r. Budapest, 1874. 155 l. (Kisszótár).

Rejtényi József: *Szerb, magyar, latin, német iskolai zsebszótár az algymnasium számára*. 3. r. Budapest, 1875. 187 l. (Kisszótár).

Rejtényi József: *Német, latin, magyar, szerb iskolai zsebszótár az algymnasium számára*. 4. r. Budapest, 1875. 171 l. (Kisszótár).

Jog, közigazgatás

Sárcsevics Ambrus: *Magyar—délszláv közigazgatási és törvénykezési műszótár. Magyar—délszláv rész*. Szerk. és kiad. ——. Szabadka, 1870. VIII., 226 l. (Kisszótár).

Keresztesy Sándor: *Idegen nyelvek szótára*. Tájékoztató a német, francia, olasz, lengyel, horvát, angol, szerb, cseh és román nyelvű átiratok megértéséhez közhivatalok számára. Budapest, 1910. Benkő. 116 l. (Kisszótár).

Földrajz

Panik Mihály: *Magyar—tót szótár* Láng Mihály földrajzához. Budapest, 1888. 43 l. (Kisszótár).

Katonaság (Katonai szaknyelv)

Horn Ödön: *Rövid katonai orosz nyelvtan. Magyar—orosz és orosz—magyar szótárral*. Budapest, 1893. 146,1,2+2 l., 1 tábl. (Kisszótár). Ua. 2. kiad. Budapest, 1895. 152,1,2+2 l., 1 tábl. (Kisszótár).

Katonai szótár. — Vojnički rječnik. (1.) Magyar—horvát rész. (Szerk.: Tóth Tivadar, Schweitzer Károly, Pandić Sándor, Spicer Mór) Budapest, 1900. 517 l. (A kisszótár és kéziszótár között átmenetet képez.) (2.) *Horvát—magyar rész.* (Szerk.: Tóth Tivadar, Schweitzer Károly, Spicer Mór) Budapest, 1903. 574 l. (A kisszótár és kéziszótár között átmenetet képez.)

Magyar—orosz beszélgetések a katonai szolgálatban, a kiejtés helyes megjelölésével. Budapest, (1942). 38 l. (Kisszótár).

Magyar—orosz katonai szótár. (I. Magyar—orosz rész. (9—25. l.), II. Orosz—magyar rész. (29—46. l.), III. rész: Kérdések és kifejezések. (49—60. l.) Budapest, 1942. 60 l. (Kisszótár)

Szentesy József: *Többnyelvű katonai tolmács*. Veszprém, 1943. 189 l. (Kisszótár).

Műszaki tudományok

Janiszewski Vladimir: *Magyar—horvát és horvát—magyar szótár az országos kataszteri felmérés használatára*. Bp., 1912. 58 l. (Kisszótár).

Posta (Postai szakkifejezések)

Magyarország (kárpatukrán), szlovák és román postai szakkifejezések. (Budapest), 1940. Postavezérgazgatóság. 131 l. (Kisszótár).

Jegyzetek

1. Ld. Kovács Zoltán: *A hazai szláv nyelvű lexicográfia (1945-től 1962 májusáig)*. Az OSZK Évkönyve 1961—1962. Budapest, 1963. 371—383. l.
2. Vö. Sági István: *A magyar szótárak és nyelvtanok könyvészete. (A Magyar Nyelvtudományi Társaság kiadványai. 18. sz.)* Budapest, 1922. (E munka néhány szótárának adatát kiegészítve és helyesbítve vettem át a cikk bibliográfiai részéhez. Ezeket a szótárakat a felkeresett könyvtárak különböző okból nem tudták rendelkezésemre bocsátani.)
3. Ld. D. Szabó: *Polnisch-ungarische lexicographische Arbeiten und das erste polnisch-ungarische Handwörterbuch. Studia Slavica 6 (1960) 217. l.*
4. Vö. Z. Kovács: *Studia Slavica 7 (1961) 263—264. l.*
5. Ld. Emil' Baleckij: *Ob izucsenyii isztorii szlavjanovegyenyija v Vengrii. Wiener Slavistisches Jahrbuch 8 (1960) 160—171. l.*
6. D. Zöldhelyi Zsuzsanna: *Szabó Endre, az orosz irodalom magyar népszerűsítője. (Tanulmányok a magyar—orosz irodalmi kapcsolatok köréből. II. kötet 195. l.)*
7. Vö. Emil' Baleckij: *Russzkoe jazikoznanyje v Vengrii. Studia Slavica 1. (1955) 462—463. l.*

СЛАВЯНСКАЯ ЛЕКСИКОГРАФИЯ В ВЕНГРИИ ОТ СВОЕГО НАЧАЛА ДО 1945 г.

3. КОВАЧ

Статья является первой попыткой за указанный период для показа и суммирования результатов славянской лексикографии в Венгрии.

Славяно-венгерская лексикография возникла в эпохе многоязычных словарей, в 16—18 вв. В это время вышло много таких словарей (напр. в Кракове, Венеции, Праге, Загребе), в которые, вместе с славянскими (чешскими, польскими, хорватскими, словацкими) словами были включены также соответствующие венгерские слова. Подобные к ним многоязычные словари были изданы и составлены и в Венгрии (в случае последнего думаем о тех, оставших рукописами).

Первым многоязычным словарем, в котором вместе с русскими словами находятся и соответствующие венгерские слова, был словарь Палласа (был издан в Петербурге в конце 18 века).

Первой двуязычной работой научной ценности в истории русско-венгерской и венгерско-русской лексикографии был русско-венгерский и венгерско-русский словарь Шандора Митрака.

Значительное место кроме Шандора Митрака в истории отечественной лексикографии занимают Антал Бернолак и Иштван Янчович.

Число составленных за указанный период дву- или многоязычных общих словарей приблизительно 55—60. Академия наук Венгрии уже в то время поддерживала лексикографию и лексикографов. Среди вышедших до 1945 г. словарей можно найти каждый славянский язык, за исключением болгарского и украинского. Специальных словарей не было больше, чем 15—20, так как в то время еще не обнаружилась потребность в таких словарях. Судя по числу общих словарей, первое место занимают составители русских, словацких, хорватских и сербских словарей.

Собранный материал разделяется на две группы: I. Общие словари, II. Специальные словари. Внутри этих групп учитывали хронологический порядок появления (в случае того же самого года алфавитный порядок). Указано каждое издание перечисленных в библиографии словарей. После библиографических данных отметили в скобках тип словаря (большой, настольный или карманный словарь). Мы вынуждены были отказаться от раскрытия эвентуальных рецензий этих словарей, так как это встретило непреодолимые затруднения.

Из настоящей статьи видно, что отечественная славянская лексикография достигла в указанный период значительных результатов, хотя и это в числах не измеримо.